

3. EKONOMICKÁ AKTIVITA CIZINCŮ

Údaje o zaměstnanosti cizinců na území České republiky vycházejí z evidence Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (MPSV ČR) o vydaných platných povoleních k zaměstnání cizinců, vydaných zelených karet cizincům, a počtu informací o nástupu občanů EU/EHP a Švýcarska a cizinců z tzv. třetích zemí, kteří nepotřebují povolení k zaměstnání ani zelenou kartu nebo modrou kartu, k výkonu práce, registrovaných úřady práce a z evidence o cizincích s živnostenským oprávněním Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (MPO ČR).

1) Evidence Ministerstva práce a sociálních věcí ČR

Zaměstnávání cizích státních příslušníků v postavení zaměstnanců

Od 1. 5. 2004 občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci již nejsou z hlediska zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, považováni za cizince a v souladu s tímto zákonem mají stejné právní postavení jako občané České republiky, to znamená, že mají v ČR volný přístup na trh práce. Ke státům EU patří Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovinsko, Slovensko, Španělsko, Švédsko, Spojené království. Ke státům EHP vedle států EU patří Norsko, Lichtenštejnsko a Island.

Ostatní cizinci, kteří nejsou občany EU/EHP a Švýcarska ani jejich rodinnými příslušníky, mohou vykonávat práci na území ČR za podmínky, že obdrželi povolení k zaměstnání a povolení k pobytu, pokud zákon o zaměstnanosti nestanovuje jinak.

Zaměstnávání cizích státních příslušníků v postavení registrovaných podnikatelů

Za zaměstnání je považováno i plnění úkolů zajišťovaných

- společníkem, statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu nebo jiného orgánu obchodní společnosti pro obchodní společnost;
- členem družstva nebo členem statutárního nebo jiného orgánu družstva pro družstvo.

Plnění úkolů mohou tito cizinci vykonávat za předpokladu, že obdrželi povolení k zaměstnání a povolení k pobytu.

Úkolem vyplývajícím z předmětu činnosti obchodní společnosti nebo družstva nejsou úkoly, které statutární nebo jiné orgány obchodní společnosti nebo družstva plní z titulu této funkce, např. obchodní vedení jednatelem, účast na řízení družstva členem představenstva družstva, činnost člena dozorčí rady atd. Úkoly statutárních orgánů blíže formuluje obchodní zákoník.

Platná povolení k zaměstnání cizinců

Informace o vydaných platných povoleních k zaměstnání cizinců, obsažené v této kapitole, se vztahují výhradně k osobám s vízy k přechodnému pobytu na krátkodobá víza do 90 dnů pobytu a dlouhodobá víza nad 90 dnů. Níže uvedené podmínky zaměstnávání cizinců ČR se vztahují k legislativě platné k 31. 12. 2012.

Povolení k zaměstnání může krajská pobočka Úřadu práce cizinci vydat na pracovní místo, které je hlášeno zaměstnavatelem jako volné, které nelze s ohledem na požadovanou kvalifikaci nebo nedostatek volných pracovních sil obsadit jinak, a zaměstnavatel předem krajské pobočce Úřadu práce oznámil a projednal s ní záměr zaměstnávat cizince, včetně jejich počtu, druhu práce, kterou budou vykonávat a přepokládanou dobu výkonu práce.

Předchozí oznámení a projednání záměru zaměstnávat cizince se vyžaduje v případě, kdy zaměstnavatel bude realizovat zaměstnávání cizince,

- a) kterému bude vydáno povolení k zaměstnání bez ohledu na situaci na trhu práce,
- b) u kterého se povolení k zaměstnání nevyžaduje,
- c) který bude žádat o prodloužení povolení k zaměstnání, nebo
- d) který bude zaměstnán jako držitel zelené nebo modré karty.

Povolení k zaměstnání s ohledem na situaci na trhu práce se vydává též cizinci, který bude sezónním zaměstnancem na dobu šesti měsíců v kalendářním roce, pokud mezi jednotlivými zaměstnáními uplyne doba nejméně šesti měsíců.

O povolení k zaměstnání je povinen žádat i společník, statutární orgán nebo člen statutárního orgánu nebo jiného orgánu obchodní společnosti nebo člen družstva nebo člen statutárního nebo jiného orgánu družstva, který plní úkoly pro obchodní společnost nebo pro družstvo vyplývající z předmětu činnosti právnické osoby. Obchodní společnost nebo družstvo současně nahlásí krajské pobočce Úřadu práce charakteristiku úkolů, které bude společník nebo člen družstva zajišťovat. Při vydávání povolení k zaměstnání krajská pobočka Úřadu práce přihlíží k situaci na trhu práce.

Povolení k zaměstnání bez ohledu na situaci na trhu práce se vydává cizinci

- který bude zaměstnán na časově vymezené období za účelem zvyšování svých dovedností a kvalifikace ve zvoleném zaměstnání (stáž), avšak na dobu nejdéle jednoho roku. Toto období může být prodlouženo, nejdéle však na dobu potřebnou pro získání odborné kvalifikace podle předpisů platných v České republice;
- do 26 let věku zaměstnaného příležitostnými a časově omezenými pracemi v rámci výměny mezi školami nebo v rámci programů pro mládež, jichž se Česká republika účastní;
- který je duchovním církve registrované v České republice nebo náboženské společnosti;
- o němž to stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, k jejíž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a již je Česká republika vázána;
- kterému bylo uděleno vízum za účelem strpění pobytu podle pobytového zákona nebo mu za stejným účelem bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu;
- který je žadatelem o udělení mezinárodní ochrany nebo kterému bylo uděleno vízum k pobytu nad 90 dní za účelem strpění pobytu podle zákona o azylu, nejdříve však po uplynutí 12 měsíců ode dne podání žádosti o udělení azylu.

Údaje o vydaných povoleních k zaměstnání vycházejí z evidence jednotlivých krajských poboček Úřadu práce, které v souladu se zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, rozhodují v rámci správního řízení o vydání nebo odnětí povolení k zaměstnání.

Povolení k zaměstnání se nevyžaduje u cizince, který

- a) obdržel azyl na území ČR nebo mu byla udělena doplňková ochrana;
- b) má povolení k trvalému pobytu na území ČR;
- c) je rodinným příslušníkem člena diplomatické mise, konzulárního úřadu nebo rodinným příslušníkem zaměstnance mezinárodní vládní organizace se sídlem na území ČR, pokud je mezinárodní smlouvou sjednanou jménem vlády ČR zaručena vzájemnost;
- d) je
výkonným umělcem,
pedagogickým pracovníkem,
akademickým pracovníkem vysoké školy,
vědeckým, výzkumným nebo vývojovým pracovníkem, který je účastníkem vědeckého setkání,
žákem nebo studentem do 26 let věku,
sportovcem,
osobou, která v ČR zajišťuje dodávky zboží nebo služeb nebo toto zboží dodává nebo osobou, která provádí montáž na základě obchodní smlouvy, případně provádí záruční a opravářské práce,
a jejíž pobyt na území ČR nepřesáhne sedm po sobě jdoucích kalendářních dnů nebo celkem 30 dnů v kalendářním roce;

- e) je zaměstnán na území ČR podle mezinárodní smlouvy, k jejíž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a již je ČR vázána;
- f) je členem záchranné jednotky a poskytuje pomoc na základě mezistátní dohody o vzájemné pomoci při odstraňování následků havárií a živelných pohrom a v případě humanitární pomoci;
- g) je zaměstnán v mezinárodní dopravě, pokud je k výkonu práce na území ČR vyslán svým zahraničním zaměstnavatelem;
- h) je akreditován v oblasti sdělovacích prostředků;
- i) je vojenským nebo civilním personálem ozbrojených sil vysílajícího státu podle zvláštního zákona;
- j) se na území České republiky soustavně připravuje na budoucí povolání;
- k) je vyslán na území České republiky v rámci poskytovaných služeb zaměstnavatelem usazeným v jiném členském státu Evropské unie;
- l) pobývá na území České republiky na základě povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny, jde-li o společné soužití rodiny s cizincem podle písmene a) nebo b);
- m) pobývá na území České republiky na základě povolení k dlouhodobému pobytu rezidenta jiného členského státu Evropské unie za účelem zaměstnání, pokud od vydání tohoto povolení uplynulo více než 12 měsíců;
- n) vykonává v České republice soustavnou vzdělávací nebo vědeckou činnost jako pedagogický pracovník nebo akademický pracovník vysoké školy nebo vědecký, výzkumný nebo vývojový pracovník ve veřejné výzkumné instituci nebo jiné výzkumné organizaci podle zvláštního předpisu;
- o) získal střední nebo vyšší odborné vzdělání nebo vyšší odborné vzdělání na konzervatoři podle školského zákona nebo vysokoškolské vzdělání podle zákona o vysokých školách;
- p) pobývá na území České republiky na základě povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny, jde-li o společné soužití rodiny s cizincem, jenž má statut dlouhodobě pobývajícího rezidenta v evropském společenství na území nebo dlouhodobě pobývajícího rezidenta v Evropském společenství na území jiného členského státu Evropské unie, a který během tohoto pobytu byl zaměstnán na základě povolení k zaměstnání nebo zelené karty minimálně po dobu 12 měsíců;
- r) pobývá na území České republiky na základě povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny, jde-li o společné soužití rodiny s cizincem, který má statut dlouhodobě pobývajícího rezidenta v Evropské unii na území – bývalého držitele modré karty, nebo statut dlouhodobě pobývajícího rezidenta v Evropské unii na území jiného členského státu Evropské unie, jenž je bývalým držitelem modré karty.

V případě zaměstnání cizince podle bodu a) až e) a bodu j) až r) je však zaměstnavatel nebo právnická nebo fyzická osoba, ke které byl cizinec svým zaměstnavatelem vyslán na základě smlouvy k výkonu práce, povinen písemně **informovat o této skutečnosti příslušnou krajskou pobočku Úřadu práce nejpozději v den nástupu tohoto cizince k výkonu práce.**

Povolení k zaměstnání nelze vydat cizinci, který

- v České republice požádal o udělení mezinárodní ochrany, a to po dobu 12 měsíců ode dne podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany nebo
- nespĺňuje některou z podmínek stanovených zákonem o zaměstnanosti pro vydání povolení k zaměstnání.

Zelené karty

Od 1. 1. 2009 byl na území České republiky zaveden nový typ povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání ve zvláštních případech, tzv. zelené karty. Jedná se o doklad duálního charakteru, kdy cizinci je uděleno povolení k dlouhodobému pobytu i povolení k zaměstnání současně.

Nabízeným volným pracovním místem obsaditelném v režimu zelená karta se rozumí pracovní místo, které nebylo obsazeno do 30 dnů od jeho oznámení krajské pobožce Úřadu práce, nebo pracovní místo, které Ministerstvo průmyslu a obchodu označilo v centrální evidenci jako místo vhodné pro klíčový personál.

O vydání zelené karty rozhoduje Ministerstvo vnitra.

Povolení k dlouhodobému pobytu v režimu zelená karta je vydáváno v kategoriích:

„A“ – pro vysokoškolsky kvalifikované pracovníky a klíčový personál (na dobu až 3 roky s možností prodloužení vždy o tři roky)

„B“ - pro pracovníky na pracovních pozicích minimálně s požadavkem vyučen (na dobu až 2 roky s možností prodloužení vždy o tři roky)

„C“ – pro ostatní pracovníky (na dobu až 2 roky bez možnosti prodloužení).

O zelenou kartu jsou oprávněni žádat občané států, jejichž seznam je stanoven vyhláškou Ministerstva vnitra - jedná se Australské společenství, Černou Horu, Chorvatskou republiku, Japonsko, Kanadu, Korejskou republiku, Nový Zéland, Republiku Bosny a Hercegoviny, Republiku Makedonie, Spojené státy americké, Srbsko a Ukrajinu.

Manželky držitelů zelené karty kategorie „A“ nebo „B“ mohou požádat o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny za předpokladu, že držitel zelené karty kategorie „A“ pracuje na území ČR se zelenou kartou po dobu nejméně 6 měsíců a držitel zelené karty kategorie „B“ pracuje na území ČR se zelenou kartou nejméně 1 rok.

Ke konci roku 2011 bylo evidováno 148 vydaných zelených karet.

Modré karty

Od 1. 1. 2011 byly na základě transpozice směrnice Rady 2009/50/ES do české legislativy vytvořeny podmínky pro vznik dalšího typu povolování zaměstnání a pobytu cizinců na území ČR za účelem výkonu vysoce kvalifikovaného zaměstnání, tzv. modrá karta.

Volným pracovním místem obsaditelným v režimu modrá karta se rozumí pracovní místo, které nebylo obsazeno do 30 dnů od jeho oznámení krajské pobožce Úřadu práce, a pro jehož výkon se vyžaduje vysoká kvalifikace – tj. řádně ukončené vysokoškolské vzdělání nebo vyšší odborné vzdělání, pokud studium trvalo aspoň 3 roky.

O vydání modré karty rozhoduje Ministerstvo vnitra.

Pracovní smlouva musí být uzavřena na dobu nejméně jednoho roku na zákonem stanovenou týdenní pracovní dobu a mimo náležitosti stanovené zákoníkem práce musí obsahovat výši sjednané hrubé měsíční nebo roční mzdy odpovídající alespoň 1,5násobku průměrné hrubé roční mzdy vyhlášené sdělením Ministerstva práce a sociálních věcí.

Změna zaměstnavatele nebo pracovního zařazení držitele modré karty podléhá během prvních dvou let pobytu na území ČR předchozímu souhlasu Ministerstva vnitra za předpokladu, že držitel modré karty bude nadále zastávat pracovní pozici vyžadující vysokou kvalifikaci, která dle zvláštního předpisu může být obsazena cizincem. Po uplynutí dvou let je držitel modré karty povinen tyto změny oznámit Ministerstvu vnitra ve lhůtě do 3 pracovních dnů.

Ke konci roku 2011 byly evidovány 4 vydané modré karty.

Druh povolení k zaměstnání

Individuální povolení - rozumí se povolení k zaměstnání cizince v pracovně právním vztahu k tuzemskému zaměstnavateli. Tuzemským zaměstnavatelem se rozumí právnická nebo fyzická osoba, která má k této činnosti na území ČR oprávnění: zápis v příslušném obchodním rejstříku nebo v jiném zákonem určeném rejstříku (např. rejstřík živnostenského úřadu, rejstřík patentových zástupců), příslušném seznamu (např. seznam auditorů, seznam daňových poradců) nebo vedení ve stanovené evidenci u příslušného orgánu ČR (např. evidence samostatně hospodařících rolníků). Za tuzemského zaměstnavatele se považuje též fyzická osoba, která nepodniká, ale pro svoji osobní potřebu zaměstnává jinou fyzickou osobu.

Kontrakt - rozumí se zaměstnávání cizince u právnické osoby nebo u fyzické osoby s bydlištěm mimo území ČR, která v ČR trvale nepodniká, ale vysílá svoje zaměstnance do ČR za účelem realizace obchodní nebo jiné smlouvy uzavřené s tuzemskou právnickou nebo fyzickou osobou.

Informační povinnost zaměstnavatele

Občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci nepotřebují na území ČR pro účely zaměstnání povolení k zaměstnání. Totéž platí i pro rodinné příslušníky občanů České republiky, kteří nejsou státními příslušníky České republiky ani jiného členského státu Evropské unie. Zaměstnavatel nebo právnická nebo fyzická osoba, ke které jsou občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci svým zahraničním zaměstnavatelem vysláni, je povinen nejpozději v den nástupu těchto osob k výkonu práce písemně informovat o této skutečnosti krajskou pobočku Úřadu práce příslušnou podle místa výkonu práce.

Tato informační povinnost se vztahuje i na jiné cizí státní příslušníky, kteří k výkonu svého zaměstnání na území ČR obdrželi povolení k zaměstnání nebo povolení k zaměstnání nepotřebují (viz bod a) až e) a bod j) až r) výše uvedené informace „Povolení k zaměstnání se nevyžaduje“).

Evidence cizích státních příslušníků

Zaměstnavatel je povinen vést evidenci občanů EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinných příslušníků, jakož i všech cizinců, které zaměstnává nebo kteří jsou k němu vysláni k výkonu práce zahraničním zaměstnavatelem.

Vzhledem k tomu, že v roce 2012 došlo k přechodu na nový agendový systém a doposud stále dochází k naplňování a zpracování dat o zahraniční zaměstnanosti v tomto systému, je k dispozici pouze kvalifikovaný odhad celkového počtu cizích státních příslušníků. Podle tohoto odhadu bylo ke konci roku 2012 u příslušných krajských poboček Úřadu práce na území ČR evidováno celkem 269 394 zahraničních občanů.

I přes to lze konstatovat, že se snížil počet zahraničních pracovníků, kteří ke své pracovní činnosti potřebují povolení k zaměstnání (cca 29 tis. osob). Naopak se navýšil počet nejen cizinců, kteří ke svému výkonu práce nepotřebují povolení k zaměstnání (cca 42 tis. osob) a počet občanů EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinných příslušníků, kteří mají volný přístup na trh práce (cca 198 tis. osob).

2) Evidence Ministerstva průmyslu a obchodu ČR

Cizinci s živnostenským oprávněním

Podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, mohou na území České republiky podnikat i cizinci stejně jako občané ČR, pokud splní náležitosti dané tímto zákonem a souvisejícími předpisy. Cizinci mohou provozovat podnikatelskou činnost podle živnostenského zákona jako fyzické osoby, ale mohou zakládat i právnické osoby (zpravidla obchodní společnosti nebo družstva podle obchodního zákoníku) nebo zřizovat na území České republiky organizační složky svého podniku v zahraničí. Živnostenský zákon za zahraniční fyzickou osobu považuje fyzickou osobu, která nemá bydliště (tj.

trvalý pobyt) na území ČR. Tato osoba musí mít podle zákona č. 326/1999 Sb. na území ČR povolen pobyt, nejedná-li se o občana členského státu Evropské unie nebo státu, s nímž má Česká republika uzavřenu smlouvu, která toto omezení nepřipouští. Toto ustanovení se tedy vztahuje i na občany státu, který je vázán mezinárodní smlouvou sjednanou s Evropským společenstvím a na občany státu, který je vázán Smlouvou o Evropském hospodářském prostoru.

Pro tuto publikaci byl zvolen termín **cizinec s živnostenským oprávněním** (dále jen cizinec s ŽO), přičemž v počtech podnikatelů jsou zahrnuti podnikatelé cizinci s uděleným vízem k pobytu nad 90 dnů nebo povolením k dlouhodobému pobytu, podnikatelé cizinci s trvalým pobytem, rodinní příslušníci rezidentů s dlouhodobým pobytem, osoby, jimž byl udělen azyl nebo doplňková ochrana (dále jen azylanti), občané členských států Evropské unie a občané Švýcarska, Norska, Islandu a Lichtenštejnska, a jejich rodinní příslušníci.

Počet podnikatelů - cizinců s ŽO - se rok od roku postupně zvyšoval. V roce 1998 došlo k prvnímu poklesu počtu těchto podnikatelů, a to v návaznosti na novelu živnostenského zákona, která vyšla ve Sbírce zákonů pod č. 286 v roce 1995. Tento předpis stanovil přísnější povinnosti podnikatelům předkládat zákonem stanovené doklady. K druhému poklesu počtu podnikatelů došlo po roce 2001 v důsledku přijetí rozsáhlé novely živnostenského zákona, která vyšla ve Sbírce zákonů pod č. 356 v roce 1999. Ve stejné době zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, se zpřísnily i podmínky pro získání dlouhodobého víza za účelem podnikání.

Živnostenské úřady podnikatelům - cizincům, kteří nepředložili povinné doklady o pobytu, zrušily jejich živnostenské oprávnění. Toto se odrazilo v poklesu počtu podnikatelů - cizinců již v roce 1998 a následně v roce 2002. Od roku 2003 se však již reálně projevil relativně vysoký nárůst počtu těchto osob.

K 1. 5. 2004 vstoupila v platnost tzv. euronovela živnostenského zákona, která vyšla ve Sbírce zákonů pod č. 167 v roce 2004. Tímto předpisem došlo mj. ke zrovnoprávnění postavení občanů EU a českých občanů. K 1. 7. 2008 vstoupila v platnost novela živnostenského zákona, která vyšla ve Sbírce zákonů pod č. 130 v roce 2008. Tato novela zavádí jedinou volnou živnost, a to s předmětem podnikání **„Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona“** s 80 obory činnosti namísto dosavadních 125 volných živností. Důsledkem byl pokles počtu vydaných živnostenských oprávnění.

Zahraničním fyzickým osobám s povinností mít povolení k pobytu nad 90 dnů vznikalo do 31. 12. 2010 živnostenské oprávnění až zápisem do obchodního rejstříku, zatímco ostatním cizincům podnikajícím podle živnostenského zákona (občanům EU, občanům států Dohody o EHP, cizincům s trvalým pobytem, rodinným příslušníkům rezidentů s dlouhodobým pobytem a azylantům) vznikalo živnostenské oprávnění dnem ohlášení, resp. u koncesovaných živností dnem nabytí právní moci rozhodnutí o udělení koncese. Po nabytí účinnosti zákona č. 427/2010 Sb. dne 1. 1. 2011 již právo provozovat živnost vzniká cizinci, který je povinen mít povolený pobyt, dnem ohlášení živnosti obecnímu živnostenskému úřadu nebo dnem nabytí právní moci rozhodnutí o udělení koncese, pokud cizinec při ohlášení živnosti (při podání žádosti o udělení koncese) splňuje všechny podmínky provozování živnosti včetně povoleného pobytu. V případě, že cizinec obdržel od živnostenského úřadu pro účely řízení o povolení k pobytu výpis, živnostenské oprávnění mu vzniká dnem doložení dokladu prokazujícího udělení dlouhodobého víza nebo povolení k dlouhodobému pobytu živnostenskému úřadu, pokud byl doklad o povolení k pobytu doložen do 3 pracovních dnů ode dne ohlášení místa pobytu cizince na území České republiky, u kterého byla živnost ohlášena, resp. u kterého byla podána žádost o koncesi, zároveň však nejpozději ve lhůtě 6 měsíců ode dne doručení výpisu.

Dne 1. 7. 2012 byl spuštěn systém základních registrů upravený zákonem č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů. V souvislosti s propojováním živnostenského rejstříku s tímto systémem byly prováděny aktualizace dat vedených v živnostenském rejstříku (např. osob s ukončeným pobytem na území České republiky, odstraňování historicky vzniklých duplicit IČ osob a ukončení platnosti živnostenských oprávnění zemřelých osob), které se promítlo i do počtu osob vedených v živnostenském rejstříku.

Počet cizinců z členských zemí EU s platným živnostenským oprávněním soustavně rostl a v letech 2004 a 2005 v České republice podnikalo více než 14 tis. osob. V roce 2006 došlo k poklesu počtu cizinců podnikatelů. Tento pokles nebyl nijak veliký a lze ho odůvodnit tím, že došlo k plánovanému přesunu dat ze stávajících lokálních evidencí podnikatelů do nového centrálního informačního systému, což mimo jiné znamenalo i vyřazení duplicitních údajů zanesených do systému jednotlivých lokálních evidencí. V roce 2007 však již počet občanů EU s živnostenským oprávněním přesáhl úroveň roku 2005 a zřetelný nárůst se projevil v roce 2008 a pokračuje i v následujících letech. Většina z cizinců jsou státní příslušníci Slovenska (12,1 tis.), méně pak polští (1,8 tis.) a němečtí občané (zhruba 1,7 tis. osob). V roce 2012 došlo k poklesu počtu cizinců ze zemí mimo EU zhruba o 3,5 tis. Mezi nejvíce početně zastoupené státní příslušníky třetích zemí patří občané Ukrajiny (32 267), jejichž počet se meziročně snížilo necelých 1,5 tis. a Vietnamu (27 119), zde došlo také k poklesu proti roku 2011 zhruba o 2,3 tis. Z ostatních zemí byl zjištěn počet cizinců s ŽO přesahující 1 tis. osob u občanů Ruské federace (1 860) a Moldavské republiky (1 279). S výraznějším odstupem pak následují občané Spojených států (947) a Srbska a Černé Hory (557).

3) Celková zaměstnanost cizinců

Celkovou zaměstnaností cizinců se v kapitole rozumí součet platných povolení k zaměstnání cizinců, počtu cizinců evidovaných krajskými pobočkami Úřadu práce a počtu cizinců s živnostenským oprávněním.

Nelegální zaměstnávání

Od 1. 1. 2012 převzal kontrolní činnost v oblasti dodržování ustanovení zákona o zaměstnanosti Státní úřad inspekce práce (dále jen „SUIP“) od Úřadu práce ČR. Současně došlo k převodu pravomocí v oblasti vedení správního řízení o uložení pokut za zjištěné přestupky a správní delikty z Úřadu práce ČR na SUIP a Oblastní inspektoráty práce (dále jen „OIP“).

Kontroly na nelegální zaměstnávání v roce 2012 realizovaly týmy inspektorů ve spolupráci s celními úřady, Policií ČR – Službou cizinecké policie, ÚP ČR, Českou správou sociálního zabezpečení, popřípadě i s dalšími orgány (živnostenskými úřady, finančními úřady). V průběhu roku 2012 tyto orgány zkontrolovaly 35 557 zaměstnavatelů, kdy u 1 957 subjektů byl zjištěn výkon nelegální práce. Celkem bylo zachyceno 2 037 zahraničních občanů vykonávající nelegální práci, z toho 432 občanů EU a 1605 cizinců. Nejvyšší počet nelegálně zaměstnávaných cizinců bylo zaznamenáno u občanů Ukrajiny (724), Vietnamu (457), Moldavské republiky (29), Makedonie, bývalé Jugoslávské republiky (12), Číny (11), Uzbekistánu (9), Ruské federace (8), Chorvatska (7) a Turecka (7).

V roce 2012 uložil SÚIP za umožnění výkonu nelegální práce v souvislosti s nelegálním zaměstnáváním cizinců z tzv. třetích zemí celkem **139 pokut** v celkové výši **47 069 400,- Kč**, z tohoto počtu **62 pravomocných** pokut v celkové výši **18 619 400,- Kč**, dalších **503** pokut je navrženo k uložení. **Za výkon nelegální práce** uložil **35** pokut v celkové výši **444 000,- Kč**, z tohoto počtu **19 pravomocných** pokut v celkové výši **212 000,- Kč**, dalších **112** pokut je navrženo k uložení.

Za nesplnění oznamovacích povinností nebo nevedení evidence podle zákona o zaměstnanosti bylo zaměstnavatelům uloženo celkem **417 pokut v celkové výši 4 648 800,-Kč**. Informační systém SÚIP neposkytuje statistiku nesplnění těchto povinností odděleně pro zaměstnance ze zemí EU a cizince ze zemí mimo EU.

Údaje o kontrolní činnosti na úseku zahraniční zaměstnanosti v roce 2012 nelze porovnávat s údaji kontrolní činnosti v roce 2011, neboť informační systém SÚIP vyhodnocuje statistická data v odlišné struktuře, než byla struktura dat poskytovaná ÚP ČR.

Do letošní publikace byl nově poprvé zařazen také přehled mezd a platů cizinců v ČR podle vybraných státních občanství. Data jsou přebírána z informačních systémů MPSV ČR (Informační systém o průměrném výděлку) a MF ČR (Informační systém o platu a služebním příjmu).

Platem je rozuměno peněžité plnění poskytované zaměstnanci za práci pro zaměstnavatele, kterým je stát, obec, kraj, státní fond, příspěvková organizace (kde se platy hradí z rozpočtu jejího zaměstnavatele) nebo školská právnická osoba. Hrubý plat je v ISPV-PLS definován jako součet platu za práci, náhrad platu a odměny za pracovní pohotovost za sledované období.

Mzda je peněžité plnění nebo plnění peněžité hodnoty poskytované zaměstnanci za práci pro zaměstnavatele, který nepatří mezi výše uvedené. Hrubá měsíční mzda je v ISPV-MZS definována jako součet mzdy za práci, náhrad mzdy a odměny za pracovní pohotovost za sledované období.

Údaje v tabulkách jsou vztaženy k průměrným a vybraným kvantilovým hodnotám (medián, kvartily, decily).

Medián rozděluje statistický soubor na dvě stejně četné poloviny.

Kvantily (tj. *kvartily*, *decily*, *percentily*) rozdělují soubor na dvě části – jedna obsahuje hodnoty, které jsou menší (nebo stejné) než tento kvantil, druhá část naopak obsahuje hodnoty, které jsou větší (nebo stejné) než tento kvantil. *Kvartily* rozdělují soubor na čtvrtiny. *Decily* dělí statistický soubor na desetiny.

* * * * *

Počet cizinců s živnostenským oprávněním poprvé kulminoval na konci roku 1997 (necelých 63 tis. osob), když se proti konci roku 1994 zvýšil téměř 3,5krát. V roce 1998 došlo k poklesu, a to až o třetinu proti roku předcházejícímu. Od roku 2000 má na vývoj počtu těchto pracujících cizinců značný vliv novela živnostenského zákona. S tím související zpřísnění podmínek pro získání dlouhodobého víza za účelem podnikání se projevilo v relativně vysokém poklesu počtu těchto osob v roce 2002. Od následujícího roku však počet živnostníků rostl a na konci roku 2005 již dosáhl více než 67 tis. osob. V roce 2006 počet cizinců podnikatelů sice mírně klesl, ale v následujícím roce 2007 stoupl až ke hranici 69 tis. osob. V roce 2008 počet cizinců již dosáhl 77,2 tis. Přírůstek podnikajících cizinců pak akceleroval v roce 2009, kdy se meziročně zvýšil o 10,6 tis. na 87,8 tis. osob, to je o více než 13,7 %. V roce 2010 dosáhl hranice 91 tis. a v roce 2011 pak již přes 93 tis. osob. V roce 2012 došlo opět k poklesu na 91 tis. osob.

Počet cizinců v postavení zaměstnanců závisí na situaci na trhu práce. Oblasti s nízkým procentem nezaměstnanosti zpravidla vykazují větší počet cizinců, kteří obdrželi povolení k zaměstnání nebo jsou evidováni na úřadech práce. V Praze se meziročně počet cizinců zvýšil o 3,5 tis. Počet cizinců se podstatně snížil v Jihomoravském kraji celkem o 6,2 tis. osob. Největší snížení počtu pracujících cizích státních příslušníků bylo zaznamenáno v okresech Brno-město (o 6,1 tis.), Mladá Boleslav (o 0,9 tis.), Hradec Králové (o 0,7 tis.), Pardubice (o 0,5 tis.) a Chomutov (o 0,3 tis.). V některých krajích došlo k mírnému meziročnímu nárůstu počtu cizinců (v Moravskoslezském kraji o 1,9 tis., Jihočeském, Plzeňském a Libereckém kraji o 0,4 tis., Ústeckém a Olomouckém kraji o 0,3 tis., Zlínském kraji o 0,2 tis.).

Pokles se projevil u občanů nečlenských států EU, kteří plní úkoly vyplývající z předmětu činnosti právnické osoby jako společníci a členové družstev. Ke konci roku 2011 bylo z celkového počtu 63,3 tis. občanů nečlenských států EU evidovaných na úřadech práce 1,9 tis. v postavení společníků (3 %) a 4,1 tis. v postavení členů družstev (6,5 %). Počet cizinců v postavení družstevníků se oproti roku 2010 snížil o 9,5 tis. osob.

Počet cizinců evidovaných úřady práce (do října 2004 se jednalo výhradně o osoby v postavení zaměstnanců) v druhé polovině devadesátých let prudce klesal až na 93,5 tis. v roce 1999. Po přechodném vzestupu 2000 - 2001 se jejich počet v roce 2002 opět snížil na 101,2 tis. osob, když tento vývoj byl ovlivněn výhradně poklesem počtu pracujících slovenských občanů. Od roku 2003 byl však zřejmý mírný nárůst počtu zaměstnanců, který dosáhl k 31. 12. 2004 celkem 108,0 tis. osob. Od roku 2005 počet cizinců prudce vzrostl až na 240,4 tis. na konci roku 2007. Počet těchto pracujících cizinců se v roce 2008 dále zvýšil o téměř 20 % (o 44,3 tis. osob na

284,6). Za tři roky se tak počet těchto cizinců zvýšil na téměř dvojnásobek. V roce 2009 z důvodu hospodářské krize naopak počet cizinců klesl o téměř 20 % (o 53,8 tis. osob na 230,7). Tento pokles počtu cizinců pokračoval i v roce 2010 o téměř 7 % (o 15,3 tis. na 215,4). V roce 2011 se počet cizinců zvýšil o 1% (o 2,5 tis. osob na 217,9 tisíc), toto navýšení je způsobeno především nárůstem počtu občanů EU, kteří mají volný přístup na trh práce a ke svému výkonu práce nepotřebují povolení k zaměstnání.